

การออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ สำหรับพัฒนาศักยภาพบุคคล และชุมชนในจังหวัดลพบุรี*

CREATIVE LEARNING CURRICULA DESIGN AND DEVELOPMENT FOR THE POTENTIAL DEVELOPING OF INDIVIDUAL AND COMMUNITY IN LOPBURI PROVINCE

วราห์วรรัตน์ ทองเชื้อ

Waraworarat Tongchuen

ศูนย์แนะแนวการศึกษาต่อ

Educational Counseling Center

E-mail: Tukta-mu@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ขององค์กรเรียนรู้ชุมชนในสังคมไทย (2) พัฒนาและออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับการพัฒนาศักยภาพบุคคลและชุมชนในจังหวัดลพบุรี และ (3) ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ครอบคลุมการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการกึ่งทดลอง และการวิจัยเอกสาร กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารหลักสูตรและผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรต้นแบบ 8 คน และประชาชนในชุมชนเขาสามยอด จังหวัดลพบุรี

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการสังเคราะห์จากหลักสูตรต้นแบบ 4 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรเทคนิคการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หลักสูตรการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หลักสูตรนักส่งเสริมคุณธรรมในพื้นที่ และหลักสูตรการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ชี้ให้เห็นแนวทางที่เน้นการบูรณาการพุทธจริยธรรม การพัฒนาภาวะผู้นำ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม วัตถุประสงค์ที่ 2 ได้นำผลการสังเคราะห์มาพัฒนา “หลักสูตรพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีในชุมชน” โดยหลักสูตรมุ่งเน้นการพัฒนาตนเอง ทักษะการบริหารจัดการ และการขับเคลื่อนสังคม ผ่านการเรียนรู้แบบ Workshop และ Case Study ตลอดจนการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง เพื่อเสริมศักยภาพสตรีให้เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และยั่งยืน วัตถุประสงค์ที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรนำร่องกับกลุ่มเป้าหมาย 29 คน พบว่าผู้เข้าร่วมมีการยกระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ชัดเจน หลักสูตรช่วยเปลี่ยนบทบาทจากผู้เรียนสู่ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับทักษะศตวรรษที่ 21 และแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต องค์ความรู้สำคัญที่ได้คือการออกแบบหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ที่บูรณาการหลักพุทธธรรมกับทักษะร่วมสมัย สามารถเสริมสร้างผู้นำสตรีที่มีคุณธรรมและศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร; การออกแบบหลักสูตร; การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์; การเรียนรู้ผู้ใหญ่

ABSTRACT

This research aimed to (1) study creative learning curricula of community learning organizations in Thai society, (2) develop and design a creative learning curriculum for enhancing the potential of individuals and communities in Lopburi Province, and (3) promote

* Received July 28, 2025; Revised August 30, 2025; Accepted September 2, 2025

creative learning for sustainable development. A mixed-methods approach was employed, encompassing qualitative research, quasi-experimental action research, and documentary research. The participants included eight curriculum administrators and trainees from model curricula, as well as residents of Khao Sam Yod community in Lopburi Province.

The findings for Objective 1 revealed that the synthesis of four model curricula—namely the Achievement Motivation Technique Curriculum (Thammasat University), the Human Resource Development Curriculum (NIDA), the Moral Promotion Facilitator Curriculum (Moral Promotion Center), and the Community Probation Curriculum (Mahachulalongkornrajavidyalaya University) highlighted an integrative framework focusing on Buddhist ethics, leadership development, lifelong learning, and civic participation. Objective 2, the results were applied to design the “Community Women Leadership Capacity-Building Curriculum.” This curriculum emphasized holistic development, including self-development, management skills, and social engagement, while integrating workshops, case studies, and networking activities. The program aimed to empower women leaders with vision, resilience, and the ability to drive sustainable community transformation. Objective 3, the pilot implementation with 29 participants demonstrated clear improvements in knowledge, skills, and attitudes. The curriculum successfully shifted participants from being “learners” to becoming “agents of change,” aligning with 21st-century skills frameworks that stress analytical thinking, communication, teamwork, and lifelong learning. The study contributes to the knowledge of designing creative curricula that integrate Buddhist moral principles with contemporary adult learning and 21st-century competencies. Such integration fosters sustainable development, particularly by cultivating women leaders who possess both ethical integrity and the capacity to drive positive and lasting change in their communities.

Keywords: Curriculum Development, Curriculum Design, Creative Learning, Adult Learning

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ทำให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ต้องเผชิญกับพลวัตที่ไม่หยุดนิ่งและไร้พรมแดน การจัดการเรียนรู้จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างศักยภาพมนุษย์ให้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การเรียนรู้ในยุคใหม่นี้ไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงเนื้อหาสาระตามตำรา แต่ต้องมุ่งสู่การเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ ทักษะชีวิต และคุณธรรมจริยธรรมเข้าด้วยกัน (Trilling & Fadel, 2009) การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative Learning) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการสร้างคุณค่าใหม่จากบริบทชีวิตจริง (Craft, 2005)

ในบริบทของประเทศไทย การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ไม่เพียงต้องมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างความรู้ และทักษะเท่านั้น หากยังต้องยึดโยงกับอุดมคติและคุณค่าทางจริยธรรมที่มีรากฐานจากหลักพุทธธรรม ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิตของสังคมไทย การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนคุณธรรม จริยธรรม และความสมดุล จึงสามารถตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2015) ที่มุ่ง “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” (Leave No One Behind)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างก้าวกระโดดในศตวรรษที่ 21 ทำให้การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ต้องมีลักษณะองค์รวม (Holistic Development) ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญา หรือที่ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ภาวนา 4” ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งล้วนเป็นกระบวนการพัฒนาที่ทำให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) การพัฒนาตามหลักองค์รวมยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2566–2570) ที่กำหนดให้ประเทศก้าวสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนด้วยการพัฒนาคนบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เรียนในยุคใหม่จำเป็นต้องพัฒนาทักษะที่หลากหลาย ทั้งทักษะพื้นฐาน 3R (Reading, Writing, Arithmetic) และทักษะ 4C (Critical Thinking, Communication, Collaboration, Creativity) (Trilling & Fadel, 2009) ซึ่งเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แนวคิดนี้สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ปรับตัว และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องในทุกช่วงวัย (UNESCO, 2015)

การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดนอกกรอบ ตั้งคำถามใหม่ ทดลอง และสร้างสรรค์คำตอบด้วยจินตนาการ (Craft, 2005) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างคุณค่าใหม่ จึงสามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด และคุณธรรม จริยธรรม อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นการสร้างความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ (UNESCO, 2015) หลักการพัฒนาที่เน้นความเท่าเทียมและการไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลังเป็นหัวใจของ SDGs ซึ่งกำหนดทิศทางการพัฒนามุ่งเน้นคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (United Nations, 2015) ในบริบทไทย แนวทางดังกล่าวเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน โดยอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาสังคมที่มั่นคง และยั่งยืน

แต่ถึงแม้จะมีหลักสูตรต้นแบบจำนวนมากในประเทศไทย แต่การพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อชุมชนแต่ละแห่งจำเป็นต้องมีการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ทั้งด้านทรัพยากร วิถีชีวิต และความต้องการที่แท้จริงของประชาชน การเรียนรู้ที่บูรณาการหลักพุทธจริยธรรมเข้ากับทักษะสมัยใหม่จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพบุคคลและชุมชนอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น การศึกษาในชุมชนเขาสามยอก จังหวัดลพบุรี ที่สามารถนำองค์ความรู้จากการสังเคราะห์หลักสูตรต่าง ๆ มาพัฒนาเป็นหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้นำสตรีและประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น การพัฒนาคนไทยในศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่มีรากฐานจากคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการพัฒนาทักษะสมัยใหม่ เพื่อให้มนุษย์ทุกคนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นที่จะพัฒนาหลักสูตรที่สามารถเสริมสร้างศักยภาพบุคคลและชุมชน โดยเฉพาะในจังหวัดลพบุรี เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และยุทธศาสตร์ชาติ โดยใช้หลักพุทธจริยธรรมเป็นแกนกลางในการพัฒนา เพื่อสร้างมนุษย์ที่ “เก่ง ดี และมีคุณภาพ” พร้อมรับมือกับความท้าทายของโลกยุคใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ขององค์การเรียนรู้ชุมชนในสังคมไทย

2. เพื่อพัฒนาและออกแบบและหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับการพัฒนาศักยภาพบุคคล และชุมชนในจังหวัดลพบุรี
3. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับพัฒนาศักยภาพบุคคลและชุมชนในจังหวัดลพบุรีอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาและออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับพัฒนาศักยภาพ บุคคล และชุมชนในจังหวัดลพบุรี” มีรูปแบบและวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods Research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Designs) มีเป้าหมายในการศึกษาวิจัย คือ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้นำสตรี ในชุมชนจังหวัดลพบุรี โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดำเนินการวิจัยทั้งกระบวนการ ดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงเอกสาร

มุ่งเน้นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ สำหรับพัฒนาศักยภาพบุคคล และชุมชนในจังหวัดลพบุรี โดยมีขั้นตอนคือ ศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลจาก หนังสือ รายงานการวิจัยเป็นการศึกษาข้อมูลด้านหลักการ วิธีการ จุดมุ่งหมาย แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ สำหรับพัฒนาศักยภาพบุคคล และชุมชน

การวิจัยในเชิงลึก

มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ คือ ผู้บริหาร/ผู้พัฒนาหลักสูตรต้นแบบ 4 หลักสูตร ได้แก่ ผู้ออกแบบหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จำนวนหลักสูตรละ 1 คน และผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้จากหลักสูตรต้นแบบจำนวนหลักสูตรละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

สนทนากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสร้างชุดกิจกรรม

ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อสรุปเบื้องต้นที่สะท้อนให้เห็นแนวทางการออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้

นำผลการวิเคราะห์จากการวิจัยเชิงคุณภาพมาเป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) ชุดกิจกรรม 2) แบบประเมินผลก่อนและหลังการอบรม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการกึ่งทดลอง

1. กระบวนการพัฒนาชุดกิจกรรม ในการออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับพัฒนาบุคคล และชุมชนในจังหวัดลพบุรี

2. การพัฒนาชุดกิจกรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีในชุมชน เทศบาลเมืองเขาสามยอด จังหวัดลพบุรี โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน ประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐานเรื่องสิทธิสตรี และบทบาททางสังคม 2) การพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ และภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 3) การใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลง 4) การสร้างเครือข่าย และความร่วมมือในระดับชุมชน

3. วิเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ สำหรับพัฒนาศักยภาพบุคคล และชุมชนในจังหวัดลพบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สร้างเครื่องมือวิจัย ประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์ ชุดกิจกรรม และแบบประเมินผลการอบรมก่อนและหลัง

2. เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบเจาะจงจากองค์กรต้นแบบ เข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการหาหนังสือจากหลักสูตรและประสานงานเพื่อขออนุญาตเข้าพื้นที่และดำเนินการวิจัย
3. ลงพื้นที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกด้วยวิธีการเจาะจง เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา
4. นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อเป็นฐานในงานวิจัย สังเคราะห์ข้อมูล จัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ
5. นำชุดกิจกรรมปฏิบัติการกึ่งลอง ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อนำร่องการใช้หลักสูตรเชิงสร้างสรรค์

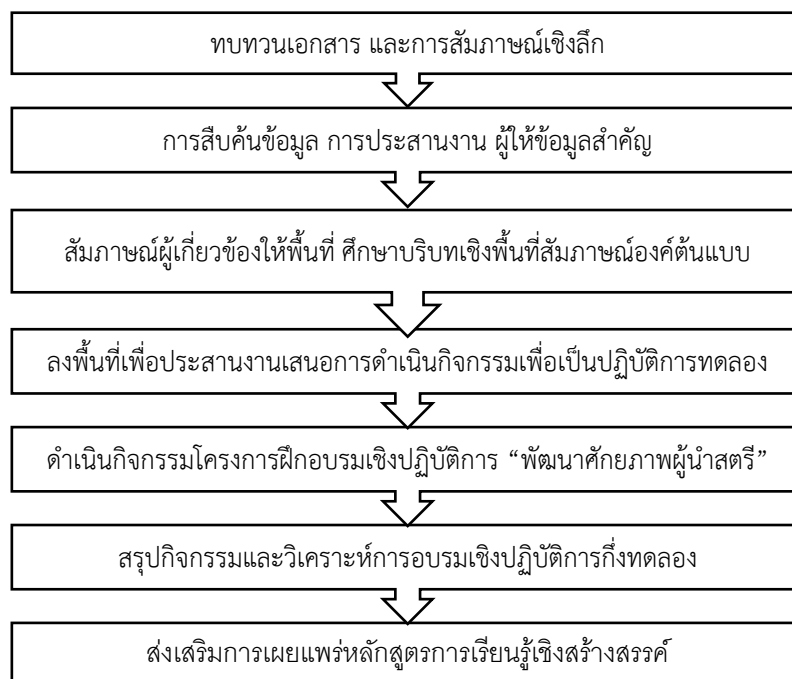
การวิเคราะห์ข้อมูล

1) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตาม เนื้อหา (content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจาก การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และผลิตชุดกิจกรรมสำหรับการวิจัยปฏิบัติการ โดยมุ่งเน้น การวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

2) การวิเคราะห์แบบประเมินผลการอบรม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบ ประเมินผลทั้งก่อนและหลังการปฏิบัติการ ด้วยวิธีการทางสถิติ แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ และ สมมติฐานที่ตั้งไว้

การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ซึ่ง เป็นการบรรยายอธิบายข้อเท็จจริง การจัดกลุ่มข้อมูล การเชื่อมโยง และการตีความ รวมทั้งนำเสนอ ข้อมูลตามกรอบแนวคิดการวิจัย แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้ แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำชุดกิจกรรม และนำชุดกิจกรรม ไปจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ การนำเสนอผลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยด้วยรูปแบบสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic)

แผนภาพที่ 1 ลำดับวิธีการดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ขององค์การเรียนรู้ชุมชนในสังคมไทย พบว่า หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนไทย ที่ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วย 4 หลักสูตร จากองค์กรชุมชนในสังคมไทย 4 สถาบัน ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบว่าการศึกษจากหลักสูตรต้นแบบ 4 หลักสูตร จะเน้นการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่เน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติดังต่อไปนี้

1) หลักสูตรเทคนิคการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จากสถาบันเสริมศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เน้นการพัฒนาศักยภาพโดยใช้กระบวนการฝึกอบรมที่เชื่อมโยงกับศักยภาพของบุคคลในบริบทจริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาตนเอง

2) หลักสูตรการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไปสู่องค์กรยุคใหม่ จากคณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) เน้นการพัฒนาศักยภาพผู้นำ การเรียนรู้แบบ Adult Learning และการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการยุคใหม่

3) หลักสูตรนักส่งเสริมคุณธรรมในพื้นที่ จากศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) เป็นต้นแบบด้าน “การเรียนรู้คุณธรรม” โดยเน้นหลักพุทธธรรมและการปฏิบัติในชีวิตจริงเพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี ภาวะผู้นำและคุณธรรม

4) หลักสูตรการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การออกแบบกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม และการสะท้อนตนเองผ่านการเรียนรู้ ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การมีส่วนร่วม การทำงานภาคประชาสังคมและเครือข่าย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาและออกแบบและหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับการพัฒนาศักยภาพบุคคลและชุมชนในจังหวัดลพบุรี พบว่า ผลจากการศึกษากระบวนการเรียนรู้หลักสูตรต้นแบบ 4 หลักสูตร จากสถาบันต้นแบบที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตร “การพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรี” เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนในจังหวัดลพบุรี โดยวิเคราะห์หลักสูตรและบริบทพื้นที่ มาบูรณาการเพื่อออกแบบและพัฒนา “หลักสูตรพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรี” โดยเน้นการดึงจุดเด่นและบทเรียนจากแต่ละหลักสูตรมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้หลักสูตรใหม่มีความครอบคลุม ทันสมัย และตอบโจทย์ความต้องการของผู้หญิงในฐานะผู้นำในยุคปัจจุบัน

โดยหลักสูตรนี้มีปรัชญาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติส่วนบุคคล องค์กร และสังคม เพื่อให้สตรีสามารถก้าวขึ้นเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยคำนึงถึงบทบาทและความหลากหลายของสตรีในบริบทต่างๆ รวมถึงการสร้างเครือข่ายและพลังกลุ่มของผู้นำสตรีเพื่อร่วมกันพัฒนาสังคมโดยมีจุดเด่นของหลักสูตร “พัฒนาศักยภาพผู้นำสตรี” ดังนี้

1) ความครบวงจร: ครอบคลุมทั้งมิติการพัฒนาตนเอง (แรงจูงใจ, คุณธรรม), ทักษะการบริหารจัดการ (HR, กลยุทธ์) และการขับเคลื่อนสังคม (ภาคประชาชน, เครือข่าย)

2) เน้นการปฏิบัติ มีกิจกรรม Workshop, Role Play, Case Study และโครงการกลุ่ม ที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง

3) บูรณาการองค์ความรู้ ดึงจุดแข็งและแนวคิดที่สำคัญจากหลักสูตรต้นแบบทั้งสี่มาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) สร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง เปิดโอกาสให้ผู้นำสตรีจากหลากหลายภาคส่วนได้มาพบปะ แลกเปลี่ยน และสร้างความร่วมมือ

5) ตอบโจทย์บริบทปัจจุบัน เนื้อหามีความทันสมัย สอดคล้องกับความท้าทายและโอกาสที่ผู้นำ สตรีต้องเผชิญในยุคปัจจุบัน

การออกแบบหลักสูตรนี้ได้คำนึงถึงการสร้างสรรค์หลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้นำสตรี ในปัจจุบันและอนาคต โดยการผสมผสานจุดแข็งจากหลักสูตรที่ประสบความสำเร็จอื่นๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อผู้เรียนและสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับพัฒนาศักยภาพบุคคลและชุมชน ในจังหวัดลพบุรีอย่างยั่งยืน ในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคคลและชุมชนใน จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริง โดยจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น “พัฒนา ศักยภาพผู้นำสตรี” กับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 25 คน การอบรมครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และทัศนคติของสตรีในชุมชนให้สามารถแสดงบทบาทผู้นำได้อย่างมั่นใจ มีความสามารถด้านการสื่อสาร การ ทำงานร่วมกับผู้อื่น และการนำความรู้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคมได้อย่างแท้จริง การจัดกิจกรรมใช้ กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งการระดมความคิดเห็น การทำงานกลุ่ม การจำลองสถานการณ์ และการ สะท้อนบทบาทตนเอง (reflection) ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น บรรยายภาคการเรียนรู้มีชีวิตชีวา และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

จากการประเมินผลหลังการอบรมด้วยแบบสอบถาม พบว่าผู้เข้าร่วมกว่า 90% มีความพึงพอใจใน ระดับ “มาก” และ “มากที่สุด” โดยเฉพาะในด้านความเข้าใจบทบาทสตรีในชุมชน ความมั่นใจในการ แสดงออก การคิดวิเคราะห์ และการนำไปใช้จริง ผลการประเมินสามารถแบ่งออกเป็นสามด้านหลัก ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ และด้านการนำไปประยุกต์ใช้ ในด้านความรู้ ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับ แนวคิดผู้นำ กระบวนการกลุ่ม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง รวมถึงมีความมั่นใจในการสื่อสารและ การแสดงออกในที่สาธารณะ โดยกว่า 80–90% ของผู้เข้าร่วมให้คะแนนอยู่ในระดับสูง ด้านทัศนคติ ผู้เข้าร่วม ได้รับแรงบันดาลใจและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เชื่อมั่นว่ากระบวนการเรียนรู้สามารถเปลี่ยน มุมมองของตนเองได้จริง อีกทั้งยังมีความกระตือรือร้นและสนุกสนานกับกิจกรรมที่จัดขึ้น และในด้านการนำไป ประยุกต์ใช้ ผู้เข้าร่วมหลายคนสามารถวางแผนกิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน และมีแนวโน้มที่จะนำ ความรู้และทักษะที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและบทบาททางสังคม

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพสะท้อนว่า กิจกรรมการอบรมมีความหลากหลายและเน้นการปฏิบัติจริง จึงทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความพึงพอใจสูงสุด ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ บรรยายภาคการเรียนรู้ที่ ปลอดภัยและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น วิทยากรผู้เชี่ยวชาญซึ่งถ่ายทอดเนื้อหาอย่างเข้าใจง่าย และเป็นกันเอง ตลอดจนกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเอง อีกทั้งยังเกิดการสร้างเครือข่ายใหม่กับผู้เข้าร่วมจากชุมชนอื่น ๆ ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจและเป็นประโยชน์ต่อการ ทำงานร่วมกันในอนาคต

ผลกระทบจากการอบรมสามารถอธิบายได้หลายระดับ ระดับแรกคือ “ภายในตนเอง” ผู้เข้าร่วม ตระหนักถึงความหมายของภาวะผู้นำที่แท้จริงว่าไม่ใช่เพียงการสั่งการ แต่คือการเป็นแบบอย่างและมีความ รับผิดชอบต่อส่วนรวม ทำให้เกิดการสำรวจจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง และสร้างแรงบันดาลใจใหม่ ๆ ใน การทำงานเพื่อชุมชน ระดับต่อมาคือ “ทักษะและเครื่องมือ” ผู้เข้าร่วมได้ฝึกการตัดสินใจเชิงจริยธรรมผ่าน สถานการณ์จำลอง ฝึกการสื่อสารและการนำเสนอความคิด รวมถึงเรียนรู้เทคนิคการวางแผนและประเมิน กิจกรรมอย่างง่าย ๆ นอกจากนี้ยังมีผลในระดับ “ความสัมพันธ์และเครือข่าย” ที่ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงกับสตรี

จากชุมชนอื่น ๆ และสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสุดท้ายคือระดับ “แรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลง” ผู้เข้าร่วมหลายคนเกิดคำถามกับตนเองว่า “จะกลับไปทำอะไรให้ชุมชน?” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการลงมือทำ แม้เป็นกิจกรรมเล็ก ๆ แต่สะท้อนถึงพลังของการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกที่เกิดจากการอบรม

กล่าวโดยสรุป การอบรมหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีในจังหวัดลพบุรีสามารถยกระดับความรู้ ทักษะ และการประยุกต์ใช้ของผู้เข้าร่วมได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังสร้างแรงบันดาลใจ ความมั่นใจ และเครือข่ายใหม่ ๆ ที่พร้อมจะขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในชุมชนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยนี้ได้สรุปถึงความสำเร็จของการดำเนินการฝึกอบรมหลักสูตรนำร่องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีการเปรียบเทียบกับวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ขององค์การเรียนรู้ชุมชนในสังคมไทย

จากการศึกษาหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ขององค์การเรียนรู้ชุมชน 4 สถาบัน ได้แก่ (1) หลักสูตรเทคนิคการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2) หลักสูตรการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไปสู่องค์กรยุคใหม่ จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) (3) หลักสูตรนักส่งเสริมคุณธรรมในพื้นที่ จากศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และ (4) หลักสูตรการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าหลักสูตรเหล่านี้ล้วนมีลักษณะร่วมกันคือการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่เน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการพัฒนาองค์ความรู้เชิงคุณธรรมควบคู่ไปกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

การบูรณาการองค์ความรู้จากทั้ง 4 หลักสูตร ทำให้เกิดการสังเคราะห์ “กรอบการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์” ที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การพัฒนาภาวะผู้นำ และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะจากหลักสูตรนักส่งเสริมคุณธรรมและหลักสูตรผู้ปฏิบัติงานศูนย์คุมประพฤติ ซึ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการสะท้อนตนเอง การสังเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Craft (2005) ที่อธิบายว่า “การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์” (Creative Learning) หมายถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีนวัตกรรมในการเรียนรู้ ควบคุมกิจกรรมได้ และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้

นอกจากนี้ งานวิจัยของ วิล ธรรมวาจา และสมศิริ สิงห์ลพ (2567) ได้นำเสนอแนวคิด “3-ACTIVE” ซึ่งประกอบด้วย Active Learning, Active Learner และ Active Teacher เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (4Cs) ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 งานวิจัยนี้ช่วยยืนยันว่าการออกแบบหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ต้องคำนึงถึงบทบาทของทั้งผู้เรียนและผู้สอนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก เมื่อเปรียบเทียบกับ Craft (2008) ในงาน *Creativity in Schools: Tensions and Dilemmas* พบว่ามีความสอดคล้องในมิติที่ว่า “ความคิดสร้างสรรค์” ไม่ได้เป็นเพียงคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลที่มีพรสวรรค์เท่านั้น แต่สามารถปลูกฝังและพัฒนาได้ในทุกระดับของการศึกษา ผ่านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตั้งคำถามใหม่ ๆ การมีส่วนร่วม และการสร้างคุณค่าจากบริบทชีวิตจริง สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาศูนย์หลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ขององค์การเรียนรู้ชุมชนในไทยก็มีเป้าหมายเดียวกันคือการทำให้นักเรียนเกิดขึ้นจริง มีความหมาย และนำไปใช้ได้จริง

กล่าวโดยสรุป การวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาและสังเคราะห์หลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในชุมชนไทยได้นำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่ผสมผสานทั้ง “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” และ “ทฤษฎีสากล” เพื่อออกแบบหลักสูตรที่ตอบโจทย์การพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง ทั้งยังเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับทักษะทางวิชาชีพและทักษะชีวิตที่ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาและออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับการพัฒนาศักยภาพบุคคลและชุมชนในจังหวัดลพบุรี

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากหลักสูตรต้นแบบ 4 หลักสูตร ผู้วิจัยได้ออกแบบ หลักสูตร “การพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรี” โดยมีลักษณะเด่นคือการพัฒนารอบด้าน ทั้งในมิติการพัฒนาตนเอง การบริหารจัดการ และการขับเคลื่อนสังคม หลักสูตรนี้เน้น การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Experiential Learning) ผ่านกิจกรรม Workshop, Role Play, Case Study และการทำโครงการกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) ที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงประสบการณ์จริงและการนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ หลักสูตรยังบูรณาการแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา โดยกิจกรรมในหลักสูตรไม่เพียงตอบสนองความรู้เชิงวิชาการ แต่ยังรวมถึงมิติทางจิตใจ เช่น การฝึกสมาธิ การสะท้อนตนเอง และการสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อเสริมพลังภายใน (empowerment) และการเปลี่ยนผ่านผู้เข้าร่วมจาก “ผู้เรียน” ไปสู่ “ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง” อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำในศตวรรษที่ 21

ผลการออกแบบหลักสูตรดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภาพรณ ธัญญา (2564) ที่พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ซึ่งพบว่าหลักสูตรสามารถเพิ่มทักษะการออกแบบการเรียนรู้และสร้างความพึงพอใจแก่ผู้เข้าร่วมได้ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรที่ยึดโยงกับบริบทและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มพลังการเรียนรู้และทักษะใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน งานวิจัยของ สุธิมา เทียนงาม และคณะ (2565) ที่พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะการวิจัยชุมชนสำหรับผู้นำชุมชน โดยบูรณาการการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) และการใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถเพิ่มสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติในการทำงานวิจัยชุมชนได้อย่างครบถ้วน การวิจัยนี้สะท้อนแนวคิดเดียวกันกับการออกแบบหลักสูตรผู้นำสตรี ที่ไม่เพียงเน้นการเรียนรู้ในห้องอบรม แต่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริงในชุมชนและมุ่งพัฒนาทั้งสมรรถนะและคุณลักษณะของผู้นำในสังคม

นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตร “การพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรี” ยังสอดคล้องกับกรอบทักษะในศตวรรษที่ 21 ของ Partnership for 21st Century Skills (2019) ที่มุ่งเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการสร้างนวัตกรรม ซึ่งถือเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับแนวทางการพัฒนามนุษย์ตาม Maslow (1970) และ Rogers (1961) ที่มุ่งเสริมศักยภาพภายในและการเติมเต็มตนเอง (self-actualization)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาและออกแบบหลักสูตร “การพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรี” ในจังหวัดลพบุรี ไม่เพียงเป็นการประยุกต์จุดแข็งของหลักสูตรต้นแบบที่มีอยู่ แต่ยังแสดงให้เห็นถึงแนวทางการสร้างหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงระหว่าง ทฤษฎีสากล – ภูมิปัญญาชุมชน – บริบทสังคมไทย จนสามารถยกระดับทั้งความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้าร่วม และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ยั่งยืนเพื่อขับเคลื่อนสังคมในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับพัฒนาศักยภาพบุคคลและชุมชนในจังหวัดลพบุรีอย่างยั่งยืน

ผลการทดลองใช้หลักสูตร “พัฒนาศักยภาพผู้นำสตรี” กับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 25 คน พบว่าผู้เข้าร่วมได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติอย่างชัดเจน การจัดอบรมโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิดเห็น การทำงานกลุ่ม กิจกรรมจำลองสถานการณ์ และการสะท้อนบทบาทตนเอง ทำให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันและบรรยากาศการเรียนรู้มีชีวิตชีวา สอดคล้องกับผลการประเมินที่ผู้เข้าร่วมกว่า 90% แสดงความพึงพอใจในระดับ “มาก” และ “มากที่สุด” โดยเฉพาะด้านความมั่นใจในการสื่อสาร การแสดงออก และการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์

เมื่อพิจารณาเชิงคุณภาพ พบว่า การเรียนรู้ในหลักสูตรนี้ไม่เพียงมุ่งถ่ายทอดความรู้ แต่ยังสร้างแรงบันดาลใจและพลังภายในแก่ผู้เข้าร่วมให้เห็นคุณค่าในตนเองและบทบาทผู้นำในชุมชน การอบรมก่อให้เกิดผลกระทบหลายระดับ ได้แก่ (1) ระดับภายในตนเอง ผู้เข้าร่วมเข้าใจภาวะผู้นำที่แท้จริงว่าเป็นการเป็นแบบอย่างและรับผิดชอบต่อส่วนรวม (2) ระดับทักษะและเครื่องมือ ผู้เข้าร่วมฝึกการตัดสินใจเชิงจริยธรรมและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (3) ระดับเครือข่ายและความสัมพันธ์ เกิดการเชื่อมโยงกับสตรีจากชุมชนอื่น และสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และ (4) ระดับแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงผู้เข้าร่วมตั้งคำถามกับตนเองว่าจะสามารถกลับไปสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกได้ในชุมชน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ ประทีน แสงไทย และคณะ (2561) ที่เสนอ LPD Model for Women ซึ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Learning) การปฏิบัติ (Practice) และการพัฒนา (Development) โดยอาศัยหลักพุทธธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 ขรവാธธรรม 4 และไตรสิกขา เพื่อเสริมพลังสตรีในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การสร้างเครือข่ายและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในหลักสูตรผู้นำสตรี จึงเป็นการต่อยอดแนวคิดดังกล่าวให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติจริง นอกจากนี้ งานวิจัยของ ศรีนวล แดงภู และคณะ (2561) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ พบว่าความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนจึงควบคู่ไปกับการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาชุมชนเกิดความมั่นคงและยั่งยืนเมื่อเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติและ UNESCO (2015) ที่เน้นการพัฒนาคนในทุกมิติ ทั้งด้านความเท่าเทียม ความอยู่ดีมีสุข และการมีส่วนร่วมทางสังคม จะเห็นได้ว่าหลักสูตรนี้ตอบสนองต่อเป้าหมายระดับโลกที่มุ่งให้ผู้นำสตรีมีบทบาทในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก ทั้งในระดับปัจเจก ชุมชน และสังคม

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ยืนยันว่าหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้น ไม่เพียงยกระดับความรู้และทักษะของสตรีในจังหวัดลพบุรี แต่ยังสร้างแรงบันดาลใจ เครือข่าย และศักยภาพในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับทั้งแนวคิดทางพุทธธรรม งานวิจัยด้านการมีส่วนร่วม และกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับสากล

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้จากการวิจัยมาดำเนินการสังเคราะห์และออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของหลักสูตรต้นแบบ นำไปสู่การออกแบบ และพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เพื่อเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคล และชุมชนในจังหวัดลพบุรี และนำหลักสูตรที่ได้จากออกแบบและพัฒนาฯ ไปทดลองนำร่องใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาหลักสูตรในท้องถิ่น ชุมชน

จังหวัดลพบุรี จากการศึกษาและการนำไปทดลองใช้ดังสูตรดังกล่าว ผู้วิจัยพบองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) บูรณาการ “คุณธรรม จริยธรรม” จากหลักสูตรนักส่งเสริมคุณธรรมในพื้นที่ และ หลักสูตรหลักสูตรการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานศูนย์คุ้มครองภาคประชาชนฯ เพื่อเสริมสร้างฐานความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้นำสตรีให้มีรากฐานทางจริยธรรมที่มั่นคง

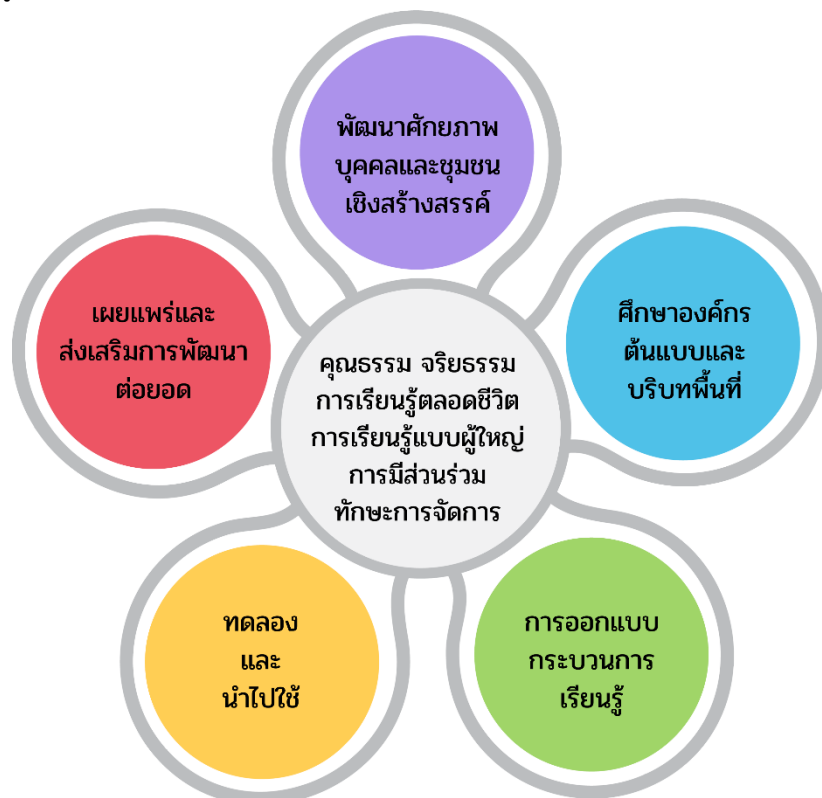
2) นำแนวคิด “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” และ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” จากหลักสูตรเทคนิคการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เพื่อออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองกับบริบทและทรัพยากรในพื้นที่ สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการเรียนรู้ร่วมกัน

3) ใช้เครื่องมือพัฒนาทักษะการจัดการเชิงกลยุทธ์ จากหลักสูตรหลักสูตรการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่ เพื่อเสริมศักยภาพผู้นำสตรีในการบริหารจัดการ การวางแผน และการขับเคลื่อนโครงการเพื่อการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

4) ออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายทั้งเชิงวิชาการและเชิงจิตใจ เช่น การฝึกสมาธิ เว็กร์ข้อปโครงการคุณธรรม การใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ และการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

การบูรณาการจุดแข็งของแต่ละหลักสูตรของแต่ละสถาบันดังกล่าว จึงเป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการสร้างหลักสูตรระยะสั้นที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนระดับจังหวัด โดยเฉพาะการพัฒนาผู้นำสตรีให้มีศักยภาพทั้งด้านคุณธรรม ภาวะผู้นำ และทักษะการบริหารจัดการ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง

อย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่ โดยมีการนำแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาปรับใช้ทำให้เกิดโมเดลองค์ความรู้จากการวิจัยภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 โมเดลการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สู่การเปลี่ยนแปลง
(Creative Learning for Transformative Change Model)

จากโมเดลการศึกษาที่สังเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าโมเดลการอบรมนี้ได้บูรณาการเข้ากับ ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ (Andragogy) ได้อย่างลงตัวและมีประสิทธิภาพสูง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทั้งในระดับบุคคลและชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุป

บทสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงการออกแบบหลักสูตรที่แข็งแกร่งในเชิงเนื้อหา แต่ยังเป็นภาพสะท้อนของการนำ ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ มาประยุกต์ใช้อย่างชาญฉลาด ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมให้ผู้นำสตรีจังหวัดลพบุรีไม่เพียงแต่ได้รับความรู้และทักษะ แต่ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในที่ลึกซึ้ง มีคุณธรรม นำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีคุณค่าต่อชุมชนอย่างแท้จริง องค์ความรู้ในการอบรมผู้นำสตรีจังหวัดลพบุรี การบูรณาการสู่การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่ยั่งยืน บนฐานการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โมเดลการอบรมนี้นอกจากได้บูรณาการเข้ากับ ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ (Andragogy) หลักการ การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Taba และแนวคิดการเรียนรู้ที่สำคัญใน ศตวรรษที่ 21 ตลอดจน หลักธรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้อย่างลงตัวและมีประสิทธิภาพสูง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทั้งในระดับบุคคลและชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้การส่งเสริมหลักสูตรนี้มีประสิทธิภาพสูงสุดและสร้างผลกระทบที่ยั่งยืน เห็นควรพิจารณาข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผลักดันหลักสูตรพัฒนาผู้นำสตรีในระดับชาติและท้องถิ่น บูรณาการทักษะศตวรรษที่ 21 ร่วมกับคุณธรรมและความเป็นพลเมืองเชิงจริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้นำสตรีที่ไม่เพียงมีความสามารถเชิงวิชาชีพ แต่ยังมีจิตสำนึกสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม

2) จัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพสตรีเป็นพื้นที่เรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนให้มีศูนย์กลางการเรียนรู้ในระดับชุมชนและภูมิภาค เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีทุกวัยเข้าถึงการอบรมและกิจกรรมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลาย

3) พัฒนาหลักสูตรที่ใช้การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และภาคสนาม ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านโครงการ (Project-based Learning) และการลงพื้นที่ (Field-based Learning) เพื่อให้ผู้นำสตรีได้ฝึกแก้ปัญหาจริงในบริบทชุมชน อันนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4) สนับสนุนทุนพัฒนานวัตกรรมผู้นำสตรี จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อส่งเสริมโครงการที่ผู้นำสตรีพัฒนาขึ้น โดยเน้นโครงการที่สร้างผลกระทบเชิงบวกในสังคม เช่น การศึกษา สิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียมทางเพศ และความยั่งยืนของชุมชน

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติในระดับองค์กร บุคคล ชุมชน

1) ระดับองค์กร ควรขยายเวลาและเนื้อหาของหลักสูตรให้ครอบคลุมประเด็นที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น การจัดทำโครงการพัฒนาชุมชน การจัดการความขัดแย้ง และการวางแผนการเงินที่ยั่งยืน เพื่อให้ผู้นำสตรีมีทักษะรอบด้านและพร้อมต่อการนำไปใช้จริง

2) ระดับชุมชนควรสร้างกลไกการเรียนรู้ต่อเนื่อง เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนรายเดือน หรือใช้สื่อสังคมออนไลน์ (เช่น Line/Facebook) เป็นแพลตฟอร์มติดตามผลและแบ่งปันความรู้ เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องและมีพลังชุมชนที่เข้มแข็ง

3) ระดับบุคคล ควรพัฒนา “คู่มือ/ชุดกิจกรรมฝึกภาวะผู้นำ” ที่นำไปใช้ได้จริง เพื่อให้สตรีสามารถฝึกฝนทักษะด้านการตัดสินใจ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเสริมความมั่นใจในบทบาทผู้นำ

4) การใช้กรณีศึกษาและต้นแบบความสำเร็จควรจัดทำกรณีศึกษาและเผยแพร่เรื่องราวความสำเร็จของผู้นำสตรีที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในชุมชน เพื่อเป็นแรงบันดาลใจและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนแก่ผู้เข้าร่วมรุ่นใหม่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ขยายกลุ่มเป้าหมายการศึกษา ศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรกับกลุ่มอื่น ๆ เช่น เยาวชน กลุ่มชายขอบ หรือผู้สูงอายุ เพื่อทดสอบความเหมาะสมและการปรับใช้ในบริบทที่หลากหลาย

2) วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรค สำรวจและวิเคราะห์เงื่อนไขที่เอื้อต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคต่อการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

3) วิจัยเชิงประเมินผล (Program Evaluation) ติดตามและประเมินผลในเชิงพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนของผู้เข้าร่วมหลังจบการอบรม รวมถึงพัฒนาโมเดลหลักสูตรใหม่สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ผู้นำเยาวชน นักบริหารภาครัฐ หรืออาสาสมัครชุมชน

บรรณานุกรม

- เจมส์ แอล เครตัน. (ม.ป.ป.). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจชุมชน*. (วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สันติวิธี เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า.
- ญาดา กรณการ และคณะ. (2559). การพัฒนาตัวบ่งชี้พฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสตรีในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย. *วารสารช่อพะยอม*, 27(1), 187–196.
- นภาพรณ ธิญญา. (2564). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(12), 347–359.
- ประทีน แสงไทย, พระราชปริยัติกวี, & พระมหาพรชัย สิริวิโร. (2561). รูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(4), 1335–1343.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิพัฒนาข้าราชการ. (2562). *โครงการอบรมหลักสูตร "ท้องถิ่นคุณธรรม : ผู้นำท้องถิ่นยุคใหม่" รุ่น 7*. สืบค้นวันที่ 27 กรกฎาคม 2568, จาก http://www.uttaraditlocal.go.th/system_files/257/b2a875d0e065c485ad8898790b66922b.pdf
- วิไล ธรรมวาจา และ สมศิริ สิงห์หลพ. (2567). 3-ACTIVE: แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 12(2), 1–15.
- ศรีนวล แดงภู, เขวฤทธิ โสภักดี และ ขวัญภา วงศ์ไพศาลสิริกุล. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ชุมชนบ้านร่องหมากน้อย ตำบลกลันตา อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 16(1), 255–266.

- สุธิมา เทียนงาม, วิไลลักษณ์ ลังกา, อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, & ฐาปณีย์ ธรรมเมธา. (2565). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะการวิจัยชุมชนสำหรับผู้นำชุมชน ผ่านการเรียนรู้แบบผสมผสานสื่อสังคมออนไลน์โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(8), 198–213.
- อติพร เกิดเรือง. (2563). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเทศบาลตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ*, 7(3), 198–211.
- Craft, A. (2005). *Creativity in schools: Tensions and dilemmas*. Routledge.
- Craft, A. (2008). *Creativity in schools: From drought to tsunami*. University of Exeter.
- Knowles, M. S. (1980). *The modern practice of adult education: From pedagogy to andragogy* (Rev. and updated ed.). Cambridge Adult Education.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). Harper & Row.
- Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to practice. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 74, 5–12.
- Partnership for 21st Century Learning. (2019). *Framework for 21st century learning*. Washington, DC: Battelle for Kids.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy*. Houghton Mifflin.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. Harcourt, Brace & World.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Jossey-Bass.
- UNESCO. (2015). *Rethinking Education: Towards a global common good?* UNESCO Publishing.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development* (A/RES/70/1). Retrieved June 22, 2067, from <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge University Press.